

SZEMLE

Mikó Árpád, *Régi magyar bibliofilek nyomában, Tanulmányok a magyarországi reneszánsz könyvkultúra és miniatúrafestészet köréből, 15–17. század, 1–2. kötet, Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Művészettörténeti Intézet, 2023. 296 p.*

Elegáns két kötetbe összegyűjtve eddig megjelent tanulmányaiból és cikkeiből harmincat ad közre a szerző, nem keletkezésük időrendjében, hanem tartalmuk, mondanivalójuk történeti folyamatában. Sokunk számára ismert tanulmányok, de közülük több nem a könnyen hozzáférhető folyóiratokban (*Művészettörténeti Értesítő, Ars Hungarica*), hanem tanulmánykötetekben vagy születésnapra ünnepi kötetekben jelent meg (Németh Lajosnak, 1989; Mojzer Miklósnak, 1991; Bibó Istvánnak, 2011; Rómer Flórisnak, 2015; Monok Istvánnak, 2016; Madas Editnek, 2020 stb.), esetleg kiállításra készült kötetekben (*Három kódex, 2000; Uralkodók és corvinák, 2002; „Az ország díszére”, 2020*), vagy konferenciakötetben, mint a *Mulandóság és változás* (2004). Pedig e tanulmányok több más tudományág művelőit is közelről érdekelhetik. Én úgy tapasztalom, hogy az ilyen alkalmi kötetek a cikkek szerzőin kívül aránylag kisszámú olvasó-vásárló látóterébe jutnak el. – Egyetlen nyomtatásban meg nem jelent, értelemszerűen először itt olvasható tanulmányt tartalmaz a második kötet (*Címerlevelek a Báthoryak korából*), amely előadásként hangzott el Kolozsvárt 2009-ben, a B[enköné] Nagy Margit emlékére rendezett ülésen.

A szerző négy nagy téma köré sorolja a kötetbe válogatott hosszabb-rövidebb tanulmányokat: 1: a királyi könyvtár, vagyis a Bibliotheca Corvina többféle története, 2: e könyvtárral kapcsolatos sokféle probléma, kérdés-kétség, 3: az utódok, a két Jagelló, II. Ulászló és fia, II. Lajos király idején a könyvtár és a könyvkultúra fejlődése (vagy hanyatlása, fogyása), és 4: a késő reneszánsz miniatúrafestészet eléggé feldolgozatlan témaköre. E negyedik csoportban a címerlevelek kapnak nagyobb hangsúlyt. Mindent összevetve a főtéma a budai királyi könyvtár, amely 2005-ben méltán felkerült az UNESCO világörökségének listájára.

A két kötet együtt mintegy 570 oldalt tesz ki és kb. 240 képet tartalmaz. A kötet címe pillantva (*Régi magyar bibliofilek nyomában*) rögtön Hoffmann Edith 1929-ben megjelent alapműve jut eszünkbe, sőt az 1992-ben Wehli Tünde által újabb bibliofilekkel bővített és szerkesztett, azonos címen megjelent, s mindmáig szintén kézikönyvként forgatott *Régi magyar bibliofilek* kötet. A szerző tudatosan vállalja és vállalhatja cikkgyűjteménye címét. Mert, ahogy Mikó Árpád kifejti, a „bibliofília” nemcsak a könyvek megrendelőit, használóit, hanem az e személyekkel foglalkozókat is magában foglalja.

A tanulmányok szövegén helyenként változtatott a szerző. A főszöveget is bővítette itt-ott, de főleg a lábjegyzeteket egészítette ki az újabban megjelent, a témába vágó irodalmi hivatkozásokkal. Hiszen a kutatás folyamatos, újabb eredmények látnak napvilágot – szerencsére. „Egy igazán jó dolgozat értékét nem teszi semmissé, ha állításait [helyenként] megcáfolják. Attól, hogy nem cáfolja meg senki, még nem lesz egy tanulmány jó.” (1. köt. 8. p.) De másutt is vannak szellemes megjegyzései Mikó Árpádnak, például „... az ún. ‘corvina-kutatás’ hosszú évtizedei egy ideje véget értek. Mindannyian visszatérünk a Corvina kutatásához.” (1. köt. 24. p.) „Mátyás meghalt ugyan, de a

könyvtár... csendben fejlődött tovább.” (1. köt. 100. p.) „... mi volt a Corvina Fraknóinak 1927-ben, mi volt Toldy Ferencnek 1863-ban, mi Fabrinak 1756-ban...” „a könyvtár 1490 körül legitimációs eszköz volt valamennyi szembenálló fél kezében.” (1. köt. 261–262. p.)

A képanyag szerkesztése a kötetben teljesen új. Az újdonság épp a képanyag összeállításában van. Az egyes tanulmányok illusztrációs anyaga nem teljesen azonos a tanulmányokban egykor megjelent képekkel. Négy nagyobb íráshoz egyáltalán nem voltak képek, itt most ezekhez is csatolt a szerző. Egyrészt nem ismétlődhetnek a képek, akkor sem, ha a tanulmányok ugyanazokról a tárgyakról szólnak, másrészt tekintetbe kell venni az összefüggő egészet. Az egymás után álló tanulmányokból kirajzolódik egy történeti folyamat, s a képekkel ez jobban követhető, a képek segítik az olvasót. – Néhány kép felirata annyiban téves (a 240-hez képest elenyésző számban), hogy előtáblaként mutatja be a háttáblát. Ezt nemcsak a jobboldalt látható bordás gerinc igazolja, hanem főként a corvina-kötés felirata, amely mindig, illetve a latin kódexeknél mindig a háttáblára került (1. köt. 208. p., 238. p., 251. p., 252. p.).

Nemcsak verbálisan utal Mikó Árpád Hoffmann Edithre, hanem a könyv külső megjelenése is allúzió: az 1929-es, „csak betűvel alkotott szép könyv” – a Magyar Bibliophil Társaság adta ki – tipográfiai replikája. Az elegancia mögött rengeteg invenció van. Kőfaragó Gyula tervezte és tördelte a könyvet. A borító tört fehér színe éppen csak elüt a lapok ragyogó fehérségétől. Könyvertervezői gondosság a két betűszín, a fekete és a rozsdavörös játéka, az iniciálék egyedi beillesztése. Az, hogy a lábjegyzetek és a képek ott vannak, ahol éppen a főszövegben megjelenik az utalás, megkönnyíti a folyamatos olvasást. (Nincs fārasztóbb, mint a jegyzetek miatt mindig hátra lapozni.) Az is hangsúlyt kap és elismerésre méltó – a szerző irántuk érzett tiszteletének jele –, hogy csak két „bibliofil”, Hoffman Edith és Rómer Flóris fényképe látható a tanulmánykötetben. Rómer, a nagy előd volt az MTA Könyvtára Kézirattárának első vezetője.

Az OSZK-ban ma 35 corvina kódex van, az ELTE Egyetemi Könyvtárában 14, az MTA KIK-ben kettő. Az egyik a Carbo-kódex (K 397), a másik Kyesser: Bellifortis színes tollrajzokat tartalmazó albuma (K 465). – Mikó a Ludovicus Carbo-féle pergamenkéziratot és a Leó pápa beszédeit tartalmazó kódexet (K 439) tárgyalja, bizonyítja, hogy ez utóbbi nem corvina (bár akár kötése, akár írásképe alapján éppenséggel lehetne). E kettőt a Tudós Társaság Könyvtárát alapító Teleki József adományozta 1841-ben az Akadémiának.

Dicséretes, hogy Mikó Árpád kötetbe rendezve együtt könnyebben hozzáférhetővé tette ezeket a tanulmányait. Így a sokszor összefüggő témák szerinti válogatás végül monográfiává állt össze. A szerző nemcsak tág művészettörténeti ismereteit kamatoztatja tanulmányaiban, hanem filológiai elemzéseket is végez (vö. *Ekphraseis*), és jó érzékkel, értőn elemez kötéstörténeti kérdéseket is. Éppen a kötésekben válogat többféle állapotot, levonatokat, archív és új fotókat, részleteket. De kódexlapból is mutat restaurálás előtti állapotot. Ez arra is jó, hogy – ha erre lehetőség nyílik – ne a tárgy jelenlegi állapotából induljunk ki. Ez az elemzést is befolyásolhatja, de historiográfiai tétje is van.

Könyvét a szerző hosszabb ideje gyengélkedő feleségének, Anikónak dedikálta.

ROZSONDAI MARIANNE

Ényészetnek örvényéből ki ragadtam, Jankovich Miklós és kora, szerk. Csörsz Rumen István, Budapest, Reciti, 2023 (Reciti konferenciakötetek, 21). 266 p.

Jankovich Miklós (1772–1846) korának sokoldalú alakja volt: a tisztviselői munka mellett jelentős könyv- és régiségyűjtőként is működött, történeti kutatásokat, forrásfeltárást végzett, cikkeket és könyveket publikált, részt vett a Magyar Tudós Társaság, illetve a Pesti Magyar Színház megalapításában, az utókor mégsem őrizte meg az alakját az emlékezetében. Az alább ismertetendő kötet